

El convent de la Soledat de Santa Maria del Camí

L'ARQUEBISBE SANT ANTONI MARIA CLARET I DON MARIAN
CONRADO, MARQUÈS DE LA FONTSANTA

JOSEP CAPÓ JUAN

El Convent.

La fundació del convent de mínims de Santa Maria del Camí tengué lloc el 22 de juny de 1682, recolzada pel magnífic Esteve Conrado qui en el principi cedí la seva casa, situada entre els camins d'Inca i Sóller per residència de la comunitat. El 28 d'agost de l'any següent els religiosos pogueren abandonar la casa de Conrado i translladar-se al seu convent que constava sols d'una capella i cinc celles provisionals dins una tanca d'unes dues quarterades, voltada de paret la que en part encara es conserva. El 24 d'agost de 1697, als 15 anys de la fundació és beneí l'església definitiva, les obres de la residència encara seguiren protegides pels Conrado.

Després de l'exclaustració religiosa de 1835 anaren caiguent la teulada, les voltes i el portal de l'església, que es convertí en un munt de runes, s'hi hagué d'abandonar el culte. El desig posterior de restaurar l'església exigia una quantitat de diner massa elevada. Al maig de 1850 vingué de visita pastoral a Santa Maria el bisbe Rafel Manso, qui davant el trist espectacle d'una església enrunada vora una de les carreteres més transitades, decidí la seva restauració obrint una subscripció a Palma i Sta. Maria, però l'any següent el bisbe era traslladat a la seu de Zamora.¹

D. Marian Conrado.

Fill de D. Jaume Conrado i de D.ª Maria Antònia Asprer de Neuburg, havia nascut a Palma l'any 1820, tinent retirat de la Reial Armada, cavaller de l'hàbit de Calatrava marquès de la Font Santa i cambrer secret del Papa, tenia en 1851 residència a Madrid. El bisbe Manso de pas per la capital d'Espanya l'anà a

¹ JOSEP CAPÓ JUAN. "La Vila de Santa Maria del Camí" Vol. II pàgs. 84 i 231 i ss.

trobar i li insistí una i altra vegada que ell havia de restaurar l'església que els seus avantpassats havien protegit. Conrado a la fi arribà a dir que faria el que estaria en la seva mà.

D. Marian Conrado en 1852 a Mallorca pogué comprovar que l'estat de l'església era més deplorable del que pensava. Vencent una mar de dificultats, amb enteresa la comprà en 1855 —l'Estat se'n havia apoderat— i després encara anà adquirint a particulars diversos tot el que havia pertenescut als frares. Mentre duraren les obres de restauració de l'església, obrí un oratori provisional per celebrar-hi missa els diumenges i festes. Ell mateix diu en les seves memòries escrites en tercera prsona: “Dueño ya de todo el edificio, lo primero hizo reedificar el sitio en que los Padres habían establecido su primer oratorio en la planta baja del edificio que dedicó igualmente a capilla provisional y preparatorio del de Nuestra Señora de la Soledad, pintando al efecto el mismo un cuadro que representa la Señora bajando del cielo sobre el pueblo de Santa Maria, viéndose en él la iglesia del convento arruinado y la parroquia en lontananza”.²

A un esborrany manuscrit del rector Caldentey, sens data, de la relació d'oratoris existents al terme parroquial, diu que al del convent, endemés de les coses necessàries per celebrar-hi missa s'hi troben: un sol altar, una figura a l'oli de la Soledat, un Santerrist de gran talla (era el de l'antic gremi de sabaters de Ciutat), dos quadres, un del Cor de Jesús i altre del Cor de Maria (també pintats pel propi D. Marian).³ Obtingut el permís per dit oratori, el rector Caldentey comissionat pel bisbe, el beneí el vespre del 7 de setembre de 1855 i l'endemà onomàstic de D. Marian hi celebrà la missa. Aquest oratori, restaurat de nou, és conserva encara, es troba al claustre a la part oposada a l'església.

Sant Antoni Maria Claret.

Aquest català insigne nasqué en 1807 a Sallent en 1835 era ordenat prevere, dedicà la major part de la seva vida a predicacions populars, en 1848 fundà la llibreria religiosa i en 1849 a Vic la congregació de missioners de l'Immaculat Cor de Maria. En 1850 en contra del seu gust era ordenat bisbe i destinat a l'arxidiòcesi de Santiago de Cuba; en 1857 també en contra del seu gust era cridat a Madrid i anomenat confés de la Reina Isabel II. Acceptà el càrrec perquè el Papa Pius IX li ho pregà i encara amb una sèrie de condicions, entre elles que no havia de viure al palau reial, que no havia de fer antessala i que podria visitar i predicar a cases de beneficència. Que era notòria la fama del sant de Claret ho demostra que predicà a Madrid dues tandes d'exercicis espirituals al clero a ls que assistiren més de 700 capellans.

D. Marian frequentava la Cort. Al palau Conrado s'hi guarden cartes de la Reina i d'altres personatges de la família reial al propi D. Marian i a altres familiars seus i una fotografia de la Reina amb el seu fill, el futur Alfons XII, amb aquesta dedicatòria: “Recuerdo de mucho cariño al leal marqués de la

² Arxiu Conrado de Santa Maria del Camí: Memòries de D. Marian Conrado i epistolari de la família.

³ Arxiu diocesà de Mallorca: Procés del rector Caldentey.

Fuensanta de Palma. Isabel de Borbón”. Segurament aquest fou l’origen de la coneixença de Claret i Conrado. Al néixer el príncep Alfons la Reina havia concedit gràcies diverses, a l’arquebisbe la Creu de Carles III i D. Marian fou anomenat “Gentil Hombre de Cámara en ejercicio”.

El Sr. Conrado exposà a Madrid el projecte de restauració de l’església del convent de Santa Maria a la Reina qui li prometé la seva col·laboració i també l’exposà al futur sant. El dia del Reis de 1857 la Reina obsequià a D. Marian amb un calze. El 14 d’octubre de 1858 l’Arquebisbe Claret comunicava a D. Marian: “Concedemos el poder hacer las estaciones del Vía-Crucis según facultad que tenemos. Antonio, Arzobispo de Cuba”. Aquestes facultats especials, avui no és coneixen, segons m’ha comunicat l’historiador P. Joan Sidera C. M. F. Per tant no podem afirmar ni negar que es tracti de les estacions del via-Crucis, vulgarment anomenades “passos” que es troben a l’església de l’ex-convent.

El 26 d’octubre de l’any indicat D. Marian Conrado dirigia a l’arquebisbe Claret una sol·licitud d’indulgències: “...para excitar el celo y devoción de los fieles para que contribuyan con alguna limosna a la continuación de la obra de la restauración de aquel hermoso monumento, por ser el primer templo dedicado a la Santísima Virgen que se restaura en Mallorca y que se halla situado a corta distancia de la capital de Palma. Como igualmente ruega a V. E. R. se sirva destinar a esta interesante restauración alguna limosna que pongan en sus manos para engrandecimiento del culto católico y de María Santísima...”.

L’endemà mateix el futur sant contestava amb una nota escrita al costat de la sol·licitud: “Concedemos 80 días de indulgencia a todos los fieles cristianos que contribuyan con alguna limosna para el fin indicado en el presente escrito, rogando a Dios por los fines piadosos de nuestra Santa Madre la Iglesia en la concesión de Indulgencias. Antonio María, Arzobispo de Cuba”. La nota està escrita per qualque secretari, la signatura és del sant. Actualment aquesta sol·licitud es guarda al Palau Conrado dins una vasa protegida per un vidre. Probablement l’arquebisbe, com que era generós, també degué contribuir amb alguna llimosna, però avui ja no és possible saber-ho.

El 23 de novembre següent el bisbe de Mallorca Miquel Salvà autoritzava la publicació d’aquestes indulgències. Cal suposar que al manco dins l’oratori provisional, on el vicari Joan Mesquida hi celebrava missa els diumenges i festes, els santamariers conegueren aquesta concessió.

En 1860 D. Marian visità la Reina a Madrid i aquesta de seguida li preguntà si ja és podien començar les obres de l’església. S’havia convengut a Santa Maria no començar-les, fins haver acabat les de a capella fonda del Roser. Endemés també s’havia acabat la guerra d’Àfrica durant la qual D. Marian no volia acceptar el donatiu de la Reina ja que aquesta havia venut fins i tot les seves joies. Al manifestar el Sr. Conrado que prest començarien les obres de l’església la Reina comunicà “Al Baile del Real Patrimonio en Mallorca” que entregàs 20.000 reals (cinc mil pessetes) a D. Marian Conrado, quantitat considerable aquell temps.

L’arquebisbe Claret visita les obres de restauració del convent.

El 12 de setembre de 1860 la Reina Isabel II amb el seu espòs, fills i acompanyament arribava al port de Palma, amb ells hi venia també l’arquebisbe

Claret qui aprofità els quatre dies d'estància reial a la capital per predicar a parròquies i monestirs de monges tancades, feu però una única sortida a un poble: Santa Maria del Camí. El divendres dia 14 el matí predicà als capellans a l'església de la Missió i a la tarda visità el nostre poble. Venia acompanyat de D. Marian Conrado, D. Gabriel Marian Ribas de Pina, fundador de les religioses franciscanes mallorquines i D. Joan Massanet Ochando. Entrà al pati del convent, no pel portal actual que és modern sinó per l'entrada antiga que estava on hi ha ara la darrera casa del carrer que té el número 105. Fou rebut pel rector Caldentey i el vicari Joan Mesquida qui havia treballat tant eficaçment que el marquès en les seves memòries anota que sens la seva ajuda tal volta no s'hagués realitzat la restauració del convent i per aquest motiu la Reina el 6 de desembre de l'any anterior li havia concedit la Creu d'Isabel la Catòlica, la demés clerecia i poble.

El P. Claret i acompanyants atravessaren el pati, l'antiga porteria i el claustre del convent que estaven enmurtats i entraren a l'oratori provisional. El sant predicà sobre la devoció a la Verge, és clar tractant-se d'un convent dedicat a la Soledat de Maria, i sobre els deu manaments —els seus sermons solien durar d'hora a hora i mitja—, concedí 80 dies d'Indulgència al Sant Crist de talla que ara s'empra pel Davallament i processó del Divendres Sant i 180 dies als rosaris dels presents; als joves els obsequià amb llibres i estampes⁴ (el P. Blanch en un estudi bibliogràfic del P. Claret fa esment de 122 títols entre llibres i opuscles i 77 fullets entre català i castellà).⁵ I pel marquès hi deixà una relíquia d'una espina de la corona del Salvador i una altra de la llança que atravesà el seu costat amb la corresponent autèntica.

Antoni M.ª Claret amb els seus acompanyats, tornà a travessar el claustre, el pati i entrà a l'església del convent, examinà les obres de restauració que estaven també ornades de murta, feia sols una setmana que havien començat, per tant de dins l'església encara és podia contemplar el cel. Finalment el sant i seguí pujaren al pis de ca'n Conrado on des del balcó beneí el poble, qui rebé la benedicció agenollat a dins el pati.

El diumenge dia 16 la Reina i seguí s'havien de dirigir de Palma a Alcúdia i al mateix temps conèixer el pobles del pla de l'illa. Antonio Flores cronista reial escriu: "En Santa Maria del Camino hicieron también grandes preparativos por si los Reyes se detienen a almorzar allí visitando el templo de la Soledad a cuya restauración habían contribuído con fuertes sumas".⁶ El marquès havia convidat a berenar la Reina i aquesta havia acceptat, per aquest motiu havia translladat a Santa Maria els seus millors mobles i vaixela. Al palau Conrado existeix una pintura, i altre semblant al palau reial de Madrid, del propi marquès de com estava ornat el pati amb murta, banderes i domassos; l'Ajuntament també havia fet preparatius. El mal temps però impedí l'anada a Alcúdia i per tant la règia visita i altra volta la del P. Claret.

⁴ Joan LLABRÉS. "Noticias y Relaciones históricas de Mallorca..." Tom III, p. 1.012.

⁵ Les notes biogràfiques de St. Antoni Maria Claret estan preses de la biografia del sant escrita per Joan TORRENT I FÀBREGUES. Col·lecció popular Barcino n. 157.

⁶ "Isabel II en Mallorca". Reed. 1956, p. 131.

L'arquebisbe Claret envia noves relíquies i és convidat a beneir l'església restaurada.

En una visita que vaig realitzar a l'església-sepulcre de Sant Antoni M.ª Claret a Vic, el P. Joan Sidera, C. M. F., arxiver del dit lloc, m'obsequià amb una crònica de les relacions del Sant amb les Illes Balears, d'aquesta copii: "La adquisició de tales relíquies (de ca'n Conrado) la hizo el arzobispo Claret por medio de su capellán y secretario el P. Paladio Currius. Precisamente a los pocos días de la visita a Santa Maria del Camí, el arzobispo encontró a Currius que acababa de regresar de un viaje y detenida estancia en Roma donde dejó amigos y corresponsales que le gestionaran la adquisición de reliquias y libros. Por ello en el epistolario de Currius encontramos referencias a reliquias destinadas a D. Conrado".⁷

Segons el P. Sidera, Currius seguí a Claret a Cuba on fou administrador i professor del seminari, en 1859 passà a Madrid també amb Claret, fou capellà, confessor, confident i l'amic més fidel de l'arquebisbe. En fou també secretari, deixava còpia de les cartes que escrivia de part de Claret que ocupen 1.368 fols. En aquest epistolari a cinc cartes és fa referència al Sr. Conrado i dues van directament dirigides a ell. A la del 26 de març de 1862 Currius demana notícies sobre rajoles de qualitat superior, de fang, ben cuites que és fabriquen a Mallorca, per col·locar a l'Escorial. En alguna època l'arquebisbe rebé fins a cent cartes diàries la majoria demanant favors.

El 20 de desembre de 1860, Currius escrivia al P. Josep Reig, mercedari a Roma: "El Rdm. P. Tomàs Miguel (superior general dels mercedaris) quien està encargado de remitir a Barcelona por medio de la Embajada un cuerpo santo para el Sr. Conrado de Mallorca cuya és una de las cruces-relicario que yo pido; V. se lo podrá decir también a fin de que en caso sea seguro el portador hasta recibirlo D. Conrado y este me lo remitirá a mi". En altre carta de Currius del 19 d'agost de 1861 a D. Marian, li manifesta que ha rebut la seva del passat dia 13 en que comunica que te en poder seu les relíquies.

Relació manuscrita del propi D. Marian de les relíquies, obsequi de l'arquebisbe Claret, rebudes en 1861:

"Reliquia del sitio donde se hallaba Nuestra Señora en su Encarnación de N. S. J. sellada por el santo Sepulcro.

Otra del Santo Sepulcro donde nació Nuestro Señor Jesucristo.

Otra del sitio donde dijo: "Ecce-Homo".

Otra del Monte Calvario, donde empezó la Soledad de María.

Otra del Santo Sepulcro de Nuestro Señor Jesucristo".

A l'agost de 1861 quedaren substancialment llestes les obres de restauració de l'església del convent. En la carta anterior Currius manifestava a Conrado: "En vano es hablar a S. E. R. el Sr. Claret de que vaya a esa para bendecir la iglesia como V. dice, cuando S. M. no le permite el separarse de ella ni siquiera para venir a El Escorial como no sea cuando ella viene también y por eso ni se lo he dicho tampoco". D. Marian insistí. Currius li ho recordava en la carta del 26 de març de 1862. Aquest remeté la segona carta de Conrado a l'arquebisbe

⁷ Joan Sidera, C. M. F. "San Antonio M.ª Claret i les Islas Baleares". Assaig mecanografiat.

qui digué a Currius que no s'atrevia a demanar a Reina per anar a Santa Maria a beneir l'església del convent.

El 17 de febrer de 1861, procedent de Madrid havia arribat a Mallorca el marquès de la Font Santa, el mateix dia visità el bisbe D. Miquel Salvà de part de la Reina. El bisbe aprovà la instal·lació de la Real Congregació d'Esclaus del Santíssim Sagrament al convent que ja tenia concedida des de 1857. L'acte principal fou la missa solemne del dia 19, encara dins l'oratori provisional, celebrada per D. Teodor Alcover, secretari de bisbe; a l'ofertori s'adorà la relíquia portada personalment pel P. Claret i D. Marian deposità el donatiu que havia rebut de la Reina dins la bassina, sostenguda pel batle de la qual quantitat se'n feu càrrec la Junta de l'Obreria.

L'església del convent fou beneïda pel bisbe Salvà el 10 de novembre del mateix any 1861; el 19 de febrer següent dia de sant Conrado el marquès l'obria solemnement en nom de la Reina, el 23 diumenge, el rector Caldentey acompanyat pels membres de l'Ajuntament translladava el Santíssim Sagrament de l'oratori provisional a l'església i a continuació s'hi celebrà la primera missa, probablement pel mateix rector.

La relíquia insigne del cos de Sant Primitiu, màrtir.

El cos del sant que desitjava D. Marian Conrado no s'havia conseguit amb les restants relíquies. Durant els mesos de juny i juliol de 1867 el marquès es troba a Roma per participar a les festes centenàries de Sant Pere que aprofità també per l'obtenció del cos d'un màrtir. El P. Reig, mercedari que s'havia contat a Vic entre els companys de Claret i llevors procurador a Roma dels Claretians en quedà encarregat. El 1 de setembre del mateix any el Cardenal Vicari Constantí Patrici, signava l'autèntica del cos de Sant Primitiu, màrtir extret de les catacumbes de Roma, de nom propi; havia estat propietat de la família Auquet de Espan i fou cedida a D. Marian Conrado amb l'aprovació del Papa Pius IX.⁸ El 2 de juliol de 1868 la dita relíquia arribà al port de Barcelona, on era esperada pel propi marquès, el dia 11 del mateix mes era al port de la ciutat de Palma. Fou translladada a ca'n Conrado, situada dins la demarcació parroquial de Sant Miquel, amb la galera senyorial de la família, descoberta, seguida d'un carruatge amb el marquès, el seu fill Jaume i un capellà.

El 18 juliol la relíquia era reconeguda pel provisor i Vicari General, Pasqual Morales, venia coberta amb una màscara de cera i valuoses teles de colors. Hi estaven presents l'ecònom de Sant Miquel i altres preveres, D. Miquel Marian Ribas de Pina i Gallart, D. Faust Gual de Torrella i d'Oms, diputat a Corts, D. Adolf Roten i Guzman, marquès de Campo-Franco diputat provincial, D. Josep Quint Zaforteza i el notari D. Guillem Canyelles de ca's Sucre en representació de l'Obreria de la Mare de la Soledat de Santa Maria.

Del 5 d'agost és una carta de la ex-Reina Maria Cristina de Borbón, mare d'Isabel II, que havia estat governadora de la nació de 1833 a 1840, des de

⁸ Segons "Acta Sanctorum", publicat per Pares de la Companyia de Jesús tom IV, any 1725, no és pot admetre que Sant Primitiu qui té la festa el 18 de juliol sigui el qui tenim les despulles al convent de Santa Maria del Camí.

Mieres, Asturies; després de regraciar a D. Marian Conrado, la felicitació rebuda pel seu onomàstic i felicitar-lo perquè el rei de Nàpols, nebot seu, l'havia anomenat Comanador de Francesc I, afegeix: "Gratas me son también las noticias que me das de las piadosas satisfacciones que has tenido recibiendo de Roma el cuerpo de San Primitivo, mártir, que tan dignamente has colocado en tu iglesia. Adiós; y está siempre seguro de mi aprecio. Maria Cristina". El mes següent era destronada la Reina Isabel II; la família reial emigrava a l'extranger.

Festiva rebuda de la relíquia al Convent de Santa Maria.

Al convent s'havien realitzat les obres per col·locar-hi les despulles del màrtir, la tela a l'oli de grans proporcions d'Antoni Ribas, el pallis de l'altar de pedra amb dibuixos d'escaiola. El 8 de març de 1869 a ca'n Conrado de Ciutat era col·locada la despulla dins una artística urna de metall i vidre, en presència del vicari general, clerecia i noblesa mallorquina. Es traguren algunes partícules del cos del sant per repartir a particulars diversos.

El dissabte 10 d'abril el rector de Bunyola Joan Adrover, el més antic dels rectors de Mallorca, beneí la capella del sant amb assistència d'una trentena de capellans, entre ells els de Santa Maria exceptuant el rector Caldentey qui es trobava malalt. Després l'urna de Sant Primitiu fou translladada processionalment de ca'n Conrado a l'Església, hi prenien part els Guardies Civils, vestits de gala, els membres de la família Conrado alternant amb els concellers i batle de la localitat i l'Obreria de la Soledat. A l'esser l'urna al mig del temple el preste entonà el Te-Deum, es cantà la grandiosa partitura del mestre Tortell, l'urna fou depositada sobre l'altar major. Acabat el cant fou duita a la seva capella. L'església hagué d'estar oberta fins a les 11 de la nit; a ca'n Conrado és servia refresc. L'endemà diumenge tengué lloc la festa de la Mare de Déu de la Soledat; a petició de l'Ajuntament és repetí el Te-Deum de Tortell, tant havia agradat al poble.

La relíquia insigne de Sant Primitiu ocupà al principi la primera capella, junt a la sagristia; a final de segle, desconeixem per quin motiu, fou translladada a la següent on encara s'hi troba.

Quina part hi tenia Sant Antoni Maria Claret?

Les primeres notícies que poseim del reliquiari que havia de formar el Marquès de la Font Santa provenen de l'Arquebisbe Claret i els seus deixebles. És evident que el futur sant a Madrid suggerí o orientà el marquès en l'obtenció del cos d'un màrtir i demés relíquies. El mateix Claret en venir al convent en porta personalment dues (1860), el seu secretari Currius com hem vist, en segueix cinc a Roma (1861) i ha parlat al P. Reig del cos d'un màrtir que no s'obté en aquelles dates. L'aconsegueix i el remet a Mallorca el P. Reig (1868) qui com he dit era el procurador dels claretians a Roma i vivia a Sant Adrià. L'arquebisbe Claret en particular a Roma al Concili Vaticà I (1869-1870) estava hostetjat a Sant Adrià.

Sant Antoni Maria Claret fou canonitzat pel Papa Pius XII el 7 de maig de 1950. La filla del Marquès de la Font Santa, D.ª Catalina Conrado i Contestí, hereva de l'amor del seu pare per les coses del convent i que volgué residir a Santa Maria els darrers anys de la seva vida, preparà una celebració festiva per commemorar la canonització de l'amic del seu pare. El diumenge 13 de maig de 1956 en que se celebrava la festa de la Mare de Déu de la Soledat és beneí un quadre a l'oli del sant arquebisbe, obra de Margarida Sans, seguí missa solemne molt concorreguda. Per la festa de la mateixa titular de 1987, el 16 de maig, hem reunit dins la capella del màrtir Sant Primitiu el quadre del sant arquebisbe, altres records de la seva vinguda amb la inauguració d'una làpida commemorativa.